

Na te peresideni Thomas S. Monson

Arata'ihia i te fare ma te hau

E imi tatou i ni'a i te ra'i i taua arata'iraa hape ore ra, ia ti'a hoi ia tatou ia reni e ia pee i te hoê tere paari e te afaro.

E te mau taea'e, ua haaputuputuhia tatou ei tino puai no te autahu'araa, i ô nei i te Pû Amuiraa nei, e i roto i te mau fare ati a'e te ao nei. Te oaoa nei au e te haehaa nei no teie hopoi'a ta'u ia paraparau atu ia outou i te tahi mau parau rii. Te pure nei au i te Varua o te Fatu ia apiti mai ia'u i te raveraa i te reira.

A hitu ahuru ma pae matahiti i teie nei, i te 14 no feppure 1939, i Hambourg Helemani, ua faahana-hanahia te hoê mahana faaearea ohipa. I roto i te mau oreroraa u'ana, te naho'a taata oaoa, e te ha'utiraa-hia te mau himene ai'a, ua tuuhia te pahi tama'i *Bismarck* i roto i te miti na roto i te anavai ra Elbe. Teie te pahi puai roa a'e, e ua riro ia ei ohipa faahiahia i roto i te parau no te haana tama'i e no te matini. Ua titauhia e 57 000 rahiraa hoho'a no te hamani e toru pâ auri 380 milimeta te me'ume'u, arata'ihia e te radar, te mau pupuhi fenua. E 45 000 km niuniu uira. Ua 35 000 tane e te vai ra to'na pâ auri no te parururaa. No te hanahana ia hi'ohia'tu, no to'na rahi, e no te maere rahi o to'na puai no te pupuhi, ua ferurihia e, eita teie pahi rahi e tomo.

Hau i te piti matahiti i muri mai i tae mai ai te taime e ti'a ai te *Bismarck* i ni'a i te ohipa i faataahia na'na, inaha, i te 24 no me 1941, ua tere maira na pahi tama'i puai roa a'e o te nuu moana peretane, te *Prince of Wales* e te *Hood*, no te tama'i mai i te *Bismarck* e i te pahi tama'i tere vitiviti purutia te *Prinz Eugen*. E pae noa minuti te raveraa-hia e te *Bismarck*, te tomo a'enei te *Hood* i raro i te moana Ataranetita e te mau taata atoa i ni'a

iho, maoti e toru i ni'a i te hau atu i te 1 400. Te tahi atu pahi tama'i peretane, te *Prince of Wales*, ua pêpê ino roa oia e ua horo ê.

I roto i na mahana e toru i muri mai, ua tama'i faahou e faahou â te *Bismarck*, i te mau pahi tama'i e te mau manureva tama'i peretane. Ia amuihia te taatoaraa, e pae pahi tama'i, e piti pahi uta manureva, 11 pahi tama'i na'ina'i e e 21 pahi tere vitiviti. Ua ta-hoê ratou i to ratou puai no te imi e no te tuparari i te *Bismarck* te pahi puai.

I roto i teie tama'iraa, noa'tu te mau ofa'i pupuhi tupita e rave rahi, aita te *Bismarck* i ino rahi roa. Eita anei ihoa oia e tomo? I muri iho, ua puta te hoê tupita i ni'a i te *Bismarck* e ua ino te hoe. Aita i manu'a te mau rave'a no te tata'i i te reira. Ua ineine te mau pupuhi e tae noa'tu te mau horopahi, tera râ, e ohu noa te *Bismarck*. E ere i te mea atea roa te nuu reva purutia. Eita ta te *Bismarck* e nehenehe e tae atu i te uahu tapaeraa. Aita râ hoê o te reira e nehenehe e horo'a mai i te vahi paruruhia, i te mea e, aita e ti'a i te *Bismarck* ia pee i te hoê reni tereraa faataahia. Aita e hoe, aita e tauturu, aita e tapaeraa. Te fatata mai nei te hopea. Ua purapura a'era te mau pupuhi peretane, area ra i te reira taime, te haaparari ra ia te horopahi purutia i te pahi parahi ore i mana'ohia i te hoê taime. Ua haamata te mau aremiti tahae o te moana Ataranetita i te apuapu i te mau hiti e ua horomii

roa'tu i te pahi purutia te'ote'o. Aita te *Bismarck* faahou.¹

Mai te *Bismarck*, ua riro tatou tata'itahi ei matini maere. Tera râ, aita to tatou haamaniraa i ta'otihia i te maramarama o te taata. E nehenehe te taata e hamani i te mau matini aravihi, eita râ ta'na e nehenehe e horo'a ia ratou i te ora e aore ra, e tuu i ni'a ia ratou i te puai o te mana'o e te feruriraa. E mau horo'a hanahana te reira, na te Atua ana'e e horo'a mai i te reira.

Mai te hôe faufaa o te hoê pahi, e te mau taea'e, ua horo'ahia ia tatou te hoê rave'a no te faataa i te avei'a ta tatou e tere. Te purapura noa mai nei te fare mori a te Fatu i mua ia tatou paatoa a fano ai tatou na ni'a i te moana o te oraraa nei. Ta tatou opuaraa o te tereraa ia ma te tipuupuu ore e tae roa'tu i te vahi ta tatou e titau ra—te basileia tiretiera o te Atua. Te taata aita ta'na e opuaraa, e au ia i te hoê pahi aita e hoe, aita roa'tu e rave'a e tae ai i te tapaeraa. Teie te faaararaa

ia tatou : a reni i to outou tere, tamau to outou 'ie, faaafaro to outou hoe, e a tere.

Mai te *Bismarck*, te pahi puai, mai te reira atoa te taata. E mea faufaa ore te tura'iraa a te mau matini e te puai o te mau rapa mai te mea e, aita e vai ra tera reni o te avei'a, tera tavaha no te ito, tera arata'iraa o te puai ta te hoe e horo'a mai, hoê tao'a ite-ore-hia e te mata taata, mea iti na'ina'i roa, tera râ, e mea faufaa te ohipa.

Ua horo'a mai to tatou Metua i te mahana, te ava'e e te mau feti'a—te mau mea no te ra'i no te arata'i i te mau ihitai e fano na ni'a i te mau purumu o te moana. No tatou nei, a haere ai tatou na ni'a i te e'a o te oraraa nei, ua horo'a mai Oia i te hoê hoho'a fenua maramarama e ua tapa'o i te e'a e tae ai tatou i te vahi i titauhia ia tatou ia tapae. Te faaara mai nei Oia : A ara ia outou i te mau tipuura, te mau fifi, te mau herepata. Eita tatou e vaiiho ia tatou ia havarehia na te feia o te arata'i ê ia tatou, taua mau taata faaoto pû maramarama ra o te hara i tera e tera vahi. E parahi râ tatou no te pure ; e faaroo tatou i taua reo iti ha'ihai ra o te paraparau i roto roa i te hohonuraa o to tatou varua i te aniraa marû a te Fatu, « Haere mai, a pee mai ia'u ».²

Tera râ, te vai ra te feia aita e faaroo, aita e haapa'o, e mea au a'e na ratou ia haere na ni'a i te e'a ta ratou iho i hamani. E mea pinepine ratou i te topa i roto i te mau faahemaraa o te haati nei ia tatou paatoa e o te nehenehe e ume papû.

Tatou e mau nei i te autahu'araa, ua tuuhia mai tatou i ni'a i te fenua nei i roto i te mau tau arepurepu. Te ora nei tatou i roto i te hoê ao fifi e te mau arorara e itehia i te mau vahi atoa. Te faaino nei te mau faanahoraa poritita i te vai-papû-raa o te mau fenua, te haru nei te feia faatiti i te mana, e mai te mea ra e, te hamani-ino-hia nei te tahi tuhaa o te sotaiete, e ua faaerehia i te rave'a, e ua vaiihohia i roto i to ratou feruriraa no te manuïa ore. Te faaroo noa nei to tatou tari'a i te mau haavare a te taata, e te haati nei te hara ia tatou.

Tei ia tatou te hopoi'a ia vai ti'amâ noa i te mau haamaitairaa hanahana

atoa ta to tatou Metua i te Ao ra i faataa no tatou. Te vahi ta tatou e haere, e haere atoa to tatou autahu'araa na muri iho ia tatou. Te ti'a ra anei tatou i roto i te mau vahi mo'a ? E tena na, hou a tuu ai outou ia outou iho e to outou autahu'araa i roto i te fifi na roto i te haereraa i roto i te mau vahi e aore ra, te amuiraa'tu i roto i te mau ohipa aita e au ia outou, e aore ra, i te reira autahu'araa, a parahi i raro, e a feruri i te mau hopearaa.

Tatou tei faatoro'ahia i te autahu'araa o te Atua, e nehenehe ta tatou e faatupu i te taa'eraa. Ia tape'a ana'e tatou i to tatou iho viivii ore e ia faatura i to tatou autahu'araa, e riro tatou ei mau hi'oraa parau ti'a o te peehia e vetahi ê. Ua a'o mai te aposetolo Paulo e, « Ei haapa'oraa râ oe na tei faaroo ra, i te parau, i te haerea, i te aroha, i te huru o te aau, i te faaroo, i te viivii ore ».³ Ua papa'i atoa oia e, e ti'a i te feia e pee i te Mesia ia riro « mai te tiarama o te ao nei ».⁴ E nehenehe te faaiteraa i te hoê hi'oraa no te parau ti'a e tauturu ia turama i te hoê ao pouri rahi.

E rave rahi o outou e haamana'o ra i te peresideni N. Eldon Tanner, tei tavini ei tauturu no na peresideni e maha o te Ekalesia. Ua faaite mai oia i te hoê hi'oraa tauui ore no te parau ti'a i roto i te roaraa o ta'na ohipa toro'a i roto i te faahoturaa tao'a, i roto i te taviniraa i roto i te hau i Canada, e ei aposetolo na Iesu Mesia. Ua horo'a mai oia ia tatou i teie parau a'o faaûruhia : « Aore e mea e horo'a mai i te oaoa rahi a'e e te manuïa maori râ te oraraa i te mau haapiiraa o te evanelia. Ei hi'oraa outou ; ei faaûruraa outou no te maitai ».

Te parau faahou ra oia : « Ua faatoro'a-ê-hia na tatou tata'itahi no te tahi ohipa ei tavini ma'itihia no te [Atua] o Ta'na i hi'o e, e tano ia horo'a i te autahu'araa e te mana no te ohipa i roto i To'na i'oa. Haamana'o noa e, te hi'o mai nei te taata ia outou no te faatereraa, e te faaûru nei outou i te oraraa o te taata no te maitai anei e aore ra, no te ino, e e itehia te reira faaûruraa no te mau u'i a muri a'e ».⁵

Te puai rahi a'e i roto i te ao nei, o te mana ia o te Atua o te faaohipahia

na roto i te taata, e na te reira parau mau e faaitoito ia tatou. No te fano ma te hau na ni'a i te moana o te tahuti nei, e titau tatou i te arata'iraa a taua Ihitai Mure ore ra—oia te Iehova rahi. E ani tatou i te ra'i, ia noaa mai te tauturu o te ra'i.

Hoê hi'oraa matarohia no te hoê taata aore i ani i to te ra'i, o Kaina ia, te tamaiti a Adamu e o Eva. E puai to te tino e paruparu râ to te mana'o, ua vaiiho o Kaina i te hinaaro faufaa, te nounou e te haapa'o ore, e te taparahi taata no te faahape i to'na iho avei'a o te arata'i hoi ia'na i te vahi hau e i te faateiteiraa. Ua upooti'a te mau mea o te ao i ni'a i to te ra'i. Ua hi'a Kaina.

I roto i te tahi atu anotau, ua tamatahia te hoê tavini a te Atua na te hoê arii ino. Ma te tauturuhia e te faa'iruraa no te ra'i, ua tatarā o Daniela, no te arii, i te papa'iraa i ni'a i te papa'i. No ni'a i te mau haamauruuruaa i faarahia—hoê ahu arii, hoê fifi arapoa auro, e te mana poritita—na ô atura o Daniela e, « e ia oe iho ta oe tao'a, e ta oe ra utua rahi e hopoi atu ia na vetahi ê ».⁶ E tao'a e e mana rahi tei pupuhia na Daniela, e mau utu'a no te mau mea o te ao nei, eiaha no te Atua. Ua pato'i o Daniela e ua haapa'o maitai noa.

I muri a'e ra, a haamori ai Daniela i te Atua noa'tu te ture e opani ra i te

reira, ua hurihia oia i roto i te apoo o te mau liona. Te faati'a mai nei te aamu o te Bibilia e, i te po'ipo'i a'e, « e ia ravehia'tu Daniela i roto i taua apoo ra, aore roa e pahure i ni'a ia'na, no te mea ua faaroo oia i te... Atua ».⁷ I roto i te hoê taime hepohepo, na te hinaaro u'ana o Daniela ia haapa'o maitai noa i hopoi mai i te parururaa a te Atua e i horo'a mai i te hoê faaeearaa hau. E noaa atoa ia tatou te reira huru parururaa e te hau mai te mea e, e haapa'o maitai noa tatou e tae roa'tu i to tatou utuafare mure ore.

Na te uati o te aamu, mai te one o te hapaina uati, e tapa'o i te tereraa o te tau. E pūpū apî te ti'a mai i ni'a i te tahua o te oraraa. Tei mua ia tatou te mau fifi ri'ari'a o to tatou anotau. I roto i te roaraa o te aamu o te ao nei, ua haa satane ma te rohirohi ore no te haamou i te feia e pee i te Faaora. Mai te mea e, e fati tatou i raro a'e i ta'na mau taparuraa—mai te *Bismarck* puai—e ere ia tatou i taua hoe ra o te nehenehe e arata'i ia tatou i te vahi hau. Area râ, noa'tu e, ua haatihia tatou i te mau rave'a aravihi o te oraraa o teie anotau, e imi tatou i ni'a i te ra'i i taua arata'iraa hape ore ra, ia ti'a hoi ia tatou ia reni e ia pee i te hoê tere paari e te tano. E ore roa to tatou Metua i te Ao ra e vaiiho i ta tatou aniraa ti'a ma te pahonora a ore. Mai

te mea e, e imi tatou i te tauturu no te ra'i, eita to tatou hoe e hape, eiaha mai to te *Bismarck*.

A haamata ai tatou i to tatou tere, e mata na tatou i te fano ma te hau i ni'a i te moana o te oraraa. E mata na tatou i te rave i te itoito o Daniela, ia ti'a ia tatou ia vai parau ti'a noa noa'tu te hara e te faahemaraa e haati nei ia tautou. E mata na tatou i te faahohonu e i te haapaari i to tatou iteraa papû mai to Iakoba, te taea'e o Nephi, i te taime a tahitohito mai ai te hoê taata tei imi i te mau rave'a atoa no te haamou i to'na faaroo, na ô atura, « i ore ai au i faaaueuehia'i ».⁸

Ma te hoe o te faaroo no te arata'i i to tatou tere, e te mau taea'e, e nehenehe atoa ta tatou e tere ma te hau e tae atu i te fare—te fare i te Atua ra, no te parahi i piha'i iho Ia'na e a muri noa'tu. Ia tupu hoi mai te reira no tatou tata'itahi, ta'u ia pure na roto i te i'oa o Iesu Mesia ra, amene. ■

TE MAU NOTA

1. Hi'o Ludovic Kennedy, *Pursuit : The Chase and Sinking of the Bismarck* (1974).
2. Luka 18:22.
3. 1 Timoteo 4:12.
4. Philipi 2:15.
5. N. Eldon Tanner, « For They Loved the Praise of Men More Than the Praise of God », *Ensign*, Novema 1975, 74.
6. Daniela 5:17.
7. Daniela 6:23.
8. Iakoba 7:5.